

Hodnocení diplomové práce

předložené Evangelické teologické fakultě UK dne 28. 5. 2007 (č.j. 6/07):

Lukáš KLÍMA, *Nástin číselných funkcí v Tenachu,*

Praha 2007, 61 stran.

Popis a charakteristika:

Předložená magisterská diplomová práce si klade za cíl pojednat problematiku *funkce čísel* v hebrejském textu Starého zákona (dále: SZ). Představuje a na příkladech dokumentuje několik způsobů, jimiž se čísla, číselné údaje a číselné struktury uplatňují v kanonickém textu Hebrejské bible – nejen jako explicitní údaje, nýbrž i jako „druhoplánové“ významové prostředky v pozadí explicitní výpovědi, či jako formativní komponenty textových útvarů (slov, textových jednotek i literárních kompozic).

V první kapitole (s. 6–32) představuje autor funkci čísel a číselnou hodnotu písmen ve starověkém kontextu, v němž vznikaly formovaly se starozákonní texty. Zkoumá historické podmínky pro možnosti vzniku a utváření „gematrického zřetele“, tj. vědomého užití číselné hodnoty písmen při formulování textů. Svůj závěr formuluje se sympatickou opatrností, nicméně jasně (s. 11):

Z výše uvedených skutečností opatrně uzavírám, že použití hebrejských znaků jako čísel nelze v době ustálení konzonantního textu Tenachu jednoznačně vyloučit z časových důvodů. Tenach, obzvláště Tóra, je důležitým dokumentem identity svých tradentů a jako taková se v rámci svého konečného ustalování patrně částečně časově překrývá s tradicí, která již pojímá písmena zároveň jako čísla. Díky tomuto překrývání je gematrický zřetel v konečné podobě konzonantního textu přinejmenším myslitelný. Tento závěr vede k otázce po jeho významu (podkapitola 1.4) a po tom, zda lze v Tenachu nalézt příklady jeho uplatnění (podkapitola 1.5).

Jako příklady uplatnění „gematrického zřetele“ v textu SZ pak autor s velkou mírou přesvědčivosti uvádí jména a čísla týkající se hlavních postav abrahamovského cyklu (kap. 1.5.1), počet a strukturu rodopisové linie patriarchů od Adama k „Izraeli“ (kap. 1.5.2) a čtyři další výmluvné typy příkladů (kap. 1.5.3 až 1.5.6).

V kapitole druhé (s. 33–44) autor sleduje inherentní číselné struktury textových kompozic – počty textových oddílů, počet slov jako formativní prvek textové kompozice i významové záměry vyjádřené počty písmen.

Ve třetí kapitole (s. 45–56) autor sleduje funkci explicitních číselných údajů, které zřejmě v daném kontextu nemají prostý význam čísla, nýbrž mají „symbolickou“ nebo figurativní hodnotu či v intertextuálních vazbách biblické tradice vyvolávají zvěstné souvislosti (autor mluví o „kontextualizujících odkazech či kvalitativních charakteristikách). V této části – k níž je zejména v oblasti symboliky a typologických „figur“ bohatá tradice a

množství sekundární literatury – autor jen stručně uvádí vybrané příklady, na nichž demonstruje, že se tyto jevy v biblických textech vyskytují a *jakou funkci* v daných příkladech mají.

V celkovém Závěru pak autor kumulativním způsobem stručně rekapituluje dílčí výsledky jednotlivých kapitol a předkládá svou finální tezi (s. 58):

„Číselné funkce jsou tedy v předložené práci reflektovány skrze své tři různé průměty do podoby textu. Jednak do jednotlivých výrazů, jednak do kompozic textových oddílů a také do uvedení explicitních číselných údajů. V každé z těchto rovin se jedná o nástin (popis a ilustraci fenoménu), tedy o naznačení směrů, kterými je možno vést další bádání.“

Práci obvyklým způsobem uzavírá Seznam literatury (viz níže).

Hodnocení věcné:

Ke cti autora budiž uvedeno, že se pustil do velmi obtížné a v dějinách biblického bádání nemálo zatížené látky. Zejména v akademickém prostředí vládne od počátků éry moderny „předběžné podezření“, že gematrické zřetele a práce s číselnou symbolikou jsou v biblistice metodologicky neudržitelné, pokud přímo nepatří k šarlatánství. Autor přesvědčivě prokazuje, že podle nynějších hypotéz o vzniku a utváření biblických textů a jejich datování je historicky myslitelné, že kanonické texty Hebrejské bible *mohly být* zasazeny kulturou pěstující „gematrický zřetel“ či techniky formální kompozice textů podle numerických (či alfabeticcko-numerických) zřetelů.

Téma si autor zvolil z vlastního zájmu. Již jeho vymezení a zvolený přístup je projevem vlastního kritického hledání; obojí považuji v daném provedení za zdařilé, přiměřené studované látce i dosavadnímu bádání. V daných souvislostech velmi oceňuji míru autorovy kritičnosti a jemnost úsudku, které autor prokazuje při zpracovávání látky; je to zvláště ocenění hodné v situaci, kdy byla pro autora od počátku studovaná látka strhujícím dobrodružstvím a bujným polem s mnoha lákavými jevy a nedozírnými souvislostmi. Celkový tvar práce je přitom sevřený kolem hlavní linie rozpravy. Jen zdánlivě samozřejmým výsledkem autorova ponoru do studované látky je jeho upjatost k věcnému popisu jevů a jejich střízlivé posouzení na konkrétních textových příkladech.

Tím se již dotýkáme otázky zvoleného přístupu a uplatnění *metody*. V úvodu sám autor charakterizuje svůj záměr jako „základní představení a ilustraci různých rolí“, jež hrají čísla v kanonickém textu SZ (viz s. 5). Běží tedy především o deskriptivní nástin jevů, jejich historické a literární zařazení a ilustraci na zvolených příkladech konkrétních textů. Opakovaně autor vyjadřuje, že pozorované jevy nejsou v textech SZ „všudypřítomné“ a bylo by chybou z jednotlivých pozorování vyvozovat obecnou metodu či všeobecně uplatnitelné závěry.

Problematiku funkcí čísel autor sleduje jako fenomén ve třech základních rovinách, jak se objevují v židovské i křesťanské tradici. Tomu ústrojně odpovídá členění na hlavní kapitoly práce (viz výše; kap. 1, 2 a 3; také viz závěrečná teze, cit. výše). Dohledání příkladů či jejich volba z tradice daného pojetí, tj. volba konkrétních textů, na nichž jevy analyzuje a hodnotí, je vlastním počinem autora. V drtivé většině jsou příklady zvoleny přesvědčivě a dobře plní svou funkci. Principiální výtku může být samozřejmě vznesena vůči přístupu jako takovému – uvedením několika příkladů je možné prokázat sledovaný jev vždy právě jen v rámci těchto příkladů; nepochybně by bylo možné uvést jiné texty, kde by popisované jevy chyběly či zcela protiřečily uvedeným zásadám. – Před zobecňováním pozorovaných jevů však autor sám oprávněně varuje a představuje, že by popisované funkce byly „obecniny“,

explicitě odmítá. Pokud však přijmeme, že v práci běží o představení několika základních typů „funkcí čísel“ a jejich ilustraci, tedy demonstraci jevů a jejich dokumentaci na vždy několika zřetelných příkladech konkrétních biblických textů (viz formulace závěrečné teze: „nástin“ ... „popis a ilustrace fenoménu“), pak autor své zadání bezesporu splnil. Existenci sledovaných jevů a většinou i jejich provázanost s dalšími prvky textové kompozice či významové roviny textu přesvědčivě *dokládá* a konkrétními příklady *dokumentuje*.

Způsob, jímž autor se svou látkou v analýze konkrétních textů i v rozpravě hlavní linie problematiky nakládá, je z odborného hlediska zrale poučený, prokazuje široký přehled i schopnost nadhledu. Jakkoli v širokém záběru zpracovává sekundární literaturu, neupadá do osidel kompilačního sběratelství, nýbrž uplatňuje vlastní kritický úsudek a samostatně zpracovává své téma. Dokáže se kriticky, s uplatněním dobře volených argumentů vymezit vůči alternativním interpretacím citovaných autorit, přitom však správně referuje pojetí svých oponentů. Celková úroveň a kultivovanost vedení rozpravy je velmi solidní. Stylisticky je práce místy zatížena složitým vyjadřováním, což je očividným rubem autorova jinak chvályhodného úsilí o přesnost.

Drobnou výtkou „generála po bitvě“ – resp. odkazem k přesnějšímu dopracování – může být poukaz na jistou *nevyrovnanost* či *nesouměřitelnost přesvědčivosti* jednotlivých podkapitol, v nichž autor demonstruje a dokládá své teze. Například v kap. 2 jsou subkapitoly o cíleném počtu slov poměrně podrobně zpracované a přesvědčivé. Oproti tomu část 2.3 o cíleném počtu písmen je až příliš stručná a příklady v ní uvedené působí až arbitrárně. Nastíněná problematika by nepochybně zasloužila podrobnější zpracování a přesvědčivější prezentaci (takto necelá 1 strana; s. 43n).

k některým dílčím jednotlivostem:

V práci se ojediněle objevují dílčí formulační či věcné chyby. Např. v nadpise kap. 1.3 je chyba v latinském termínu – dle smyslu má být „[*terminus*] a quo“ (zavedený odborný termín, protiklad k *terminu ad quem*); táž chyba se objevuje pak ještě na s. 10 (2. odst. zdola). Těchto nedostatků je však v práci tak mizivý počet, že oponent musí téměř zajásat, že něco vůbec nachází... Text práce jako celku je zpracován velmi dobře, jazykově i formálně.

Dílčím nedostatkem – spíše ovšem chybějící „třešničkou na dortu“ než reálnou věcnou chybou – je *pojetí celkového závěru*. Autor v něm nabízí v podstatě jen kumulativní souhrn dílčích výsledků jednotlivých kapitol, jakési stručné repetitorium již řečeného, místy jakoby pouhý report vykonané práce. Škoda, že se neodvážil nahlédnout či dokonce evaluativně posoudit své výsledky z odstupů, v širší (např. biblicko-teologické) perspektivě, a vyslovit se ke svému nálezu způsobem syntetizujícím, nikoli jen retrospektivně deskriptivním. Oponent si je vědom, že to je u daného tématu velmi těžké, ba nemálo delikátní a nebezpečné ... a chápe autorovu střízlivou opatrnost. Nicméně, v úvodu i během rozpravy již dal autor najevo, že si je širších souvislostí a místy dalekosáhlého dosahu jednotlivých pozorování i dílčích závěrů dobře vědom; čtenář tedy – doveden autorem a jeho zdařilou rozpravou až k „Závěru“ – syntetické vyhodnocení či alespoň evaluativní zařazení do širších kontextů právem očekává, ba těší se na ně. Tomuto očekávání autor ve svém Závěru nakonec uhýbá.

[Jedním z možných směrů, kam by synteticky uchopené závěry bylo možné napřít, by byla například recentně nově rozvířená debata o roli (a datování) přechodu orálních tradic na

psanou literaturu v prostředí starověkého Izraele.¹ Všechny jevy, jež autor popisuje, přece počítají – stručně řečeno – se značně rozvinutou, svébytnou „vysokou“ kulturou utváření a tradování *hotových textových útvarů* (dokonce i vytváření jejich vědomých alterací a variant!). Autor sám v úvodu píše o „židovské tradici zacházení s Písmem“, jež mu prý byla inspirací pro jeho práci a pro volbu tématu. Nebylo by tedy v závěru na místě vyhodnotit celkový nálezný svět této problematiky a vyjádřit se třeba i k tomu, zda – na základě svědectví právě snesených příkladů – tato „tradice zacházení s Písmem“ není (jen!?) *přímým* pokračováním tradice formující Písmo, jak ji autor na uvedených příkladech odhaluje...? – Všechny tyto otázky autor svou finální tezí jen odkazuje na další badatelskou práci ačkoli svou práci v jednotlivostech pověděl již dost...]

Hodnocení formálních náležitostí:

Práce je vyhotovena podle daných zásad diplomových prací. Má všechny podstatné náležitosti písemné práce. Celkové provedení je upravené, přímo vzorné.

Z předepsaných náležitostí ovšem chybí anotace v českém jazyce – k obhajobě autor musí doplnit (odevzdat ve formě tištěné, jakož i elektronicky pro databázi kvalifikačních prací).

Ediční zpracování textu je velmi pečlivé. Využívá standardní možnosti počítačové edice (standardní patové poznámky, dobrá grafická úprava). Bibliografické citace autor uvádí dle obvyklého standardu. Seznam literatury (s. 59–61) je hierarchicky strukturován, uvádí obsáhlý soubor relevantních a dostupných titulů k danému tématu (z cizojazyčných zejména německé provenience).

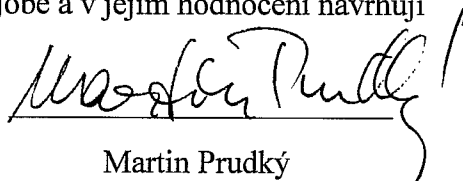
Práce má velmi dobře provedeny i textové korektury, překlepy a textové chyby se v ní téměř nevyskytují. Text přitom obsahuje řadu citací hebrejského (pункtovaného i nepunktovaného) a řeckého textu; ty jsou tištěny v příslušných fontech – opět prakticky zcela bezchybně.

Závěr:

Práce jako celek je velmi přehledným, zcela originálním zpracováním obtížného tématu. Autor přesvědčivě prokázal, že dovede kriticky pracovat s textem Starého zákona v jeho rozmanitých jazykových mutacích (zejména analyzovat text hebrejský a řecký), vyhledat a kriticky vytěžít sekundární literaturu k danému tématu a interpretovat dané nálezy z hlediska sledované problematiky. Svě téma zpracoval na rozumně vymezené látce, zvolil přiměřenou metodu a prokázal schopnost formulovat vlastní kritické a uvážlivé závěry.

Předložená práce jednoznačně splňuje kritéria kladená na magisterskou diplomovou práci; považuji ji za vynikající. Proto ji doporučuji k obhajobě a v jejím hodnocení navrhuji vycházet od klasifikačního stupně *výborně (A)*.

V Praze, dne 5. září 2007

Martin Prudký

¹ Srv. např. NIDITSCH, Susan. *Oral World and Written World*. Louisville: Westminster John Knox Press, 1996; CARR, David M. *Writing on the Tablet of the Heart: Origins of Scripture and Literature*. New York: Oxford University Press, 2005 aj.